

Motion till riksdagen 2006/07:A18

av **Josefin Brink m.fl. (v)**
med anledning av prop. 2006/07:15

En arbetslöshetsförsäkring för arbete

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning	2
4	Nya regler i lagen om arbetslöshetsförsäkring	4
4.1	Sänkta ersättningsnivåer leder till låglönejobb.....	5
4.2	Arbetsvillkoret	6
4.3	Studerandevillkoret	7
4.4	Den överhoppningsbara tiden.....	8
4.5	Normalarbetstidens beräkning.....	9
5	Nya regler i lagen om arbetslöshetskassor	9
5.1	Avgifter till fackförening och arbetslöshetskassa.....	10
5.2	Avgifter påverkar anslutningsgraden i fackförening och a-kassa.....	11
6	Konsekvenserna av regeringens politik.....	11
6.1	Ekonomiska konsekvenser	11
7	Ärendet och dess beredning	12
7.1	Remissinstanserna är kritiska	12
7.2	Betydelsen av regeringens beredning.....	13

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2006/07:15 En arbetslöshetsförsäkring för arbete.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör behandla genomgripande förändringar i sedvanlig ordning genom utredning med konsekvensanalys av de föreslagna förändringarna samt sedvanligt remissförfarande.

3 Inledning

I proposition 2006/07:15 En arbetslöshetsförsäkring för arbete föreslår regeringen de lagändringar som ska möjliggöra nedskärningarna i a-kassan. De föreslagna försämringarna kommer att resultera i en dyrare, sämre och mer orättvis arbetslöshetsförsäkring. Det sammantagna resultatet av regeringens förslag är att utanförskapet och klyftorna i samhället växer. Vänsterpartiet avvisar alla regeringens föreslagna försämringar. Därför yrkar vi avslag för proposition 2006/07:15. Detta bör riksdagen besluta.

Vänsterpartiet instämmer i regeringens bedömning att det behövs förändringar i arbetslöshetsförsäkringen och på arbetsmarknaden. Men till skillnad från regeringen vill vi inte försämra arbetslöshetsförsäkringen utan i stället förbättra den genom höjda ersättningsnivåer och slopat inträdeskrav. Bara genom kvalitetsförbättringar kan vi försvara den solidariskt finansierade arbetslöshetsförsäkringen som i dag är på väg att urholkas. Till skillnad från regeringen vill vi också satsa på fler jobb och bättre möjligheter för arbetslösa att återgå till arbetsmarknaden.

Högeralliansen gick till val på att ”det ska löna sig att arbeta” och utgår därmed ifrån att det i dag lönar sig att vara arbetslös. Det visar på en tvivelaktig människosyn och tyder på stor okunskap om och/eller flagrant ointresse för vanliga människors livsvillkor. Arbetslösheten beror inte på att människor är lata och kalkylerar fördelarna med a-kassa mot fördelarna av arbete. Den beror på att det saknas arbetstillfällen för alla som kan och vill arbeta. Det förhållandet kommer att bestå så länge som full sysselsättning inte är det övergripande målet i den ekonomiska politiken. Några ambitioner att ersätta den ensidiga inflationsbekämpningen med ett mål om full sysselsättning har inte regeringen. I stället hänvisar regeringen i proposition 2006/07:15 till uppskattningar från OECD av hur den så kallade jämviktsarbetslösheten kan antas minska genom försämringar i arbetslöshetsersättningen. Förutom att OECD:s uppskattningar knappast kan appliceras på den svenska arbetsmarknaden ens enligt OECD:s rapportförfattare själva, ger hänvisningen i propositionen en tydlig signal om att full sysselsättning inte är målet med regeringens politik. Mot den bakgrunden är det uppenbart att det inte är bekämpning av arbetslösheten som är regeringens huvudsakliga syfte med förändringarna i

arbetslöshetsförsäkringen, utan att sätta hårdare press på såväl de arbetslösa som de löntagare som har jobb.

Med regeringens politik kommer många människor att bli utförsäkrade och förpassas till en ekonomiskt mycket utsatt situation. Samtidigt som allt färre får ta del av försäkringen och ersättningen försämrats, ska riskerna och kostnaderna för arbetslösheten övervältras på enskilda löntagare. Avgifterna för medlemskap i fackförening och a-kassa blir avsevärt högre, arbetslöshetsförsäkringens legitimitet urholkas och de lägre ersättningsnivåerna sätter en press nedåt på de lägsta lönerna.

Särskilt allvarligt är att de i propositionen föreslagna reglerna för arbetslöshetsförsäkringen sammantaget kommer att drabba gruppen kvinnor betydligt hårdare än gruppen män. Det skärpta arbetsvillkoret, den höjda avgiften som även ska betalas av deltidsarbetande och de sänkta ersättningsnivåerna slår oproportionerligt hårt mot gruppen kvinnor, eftersom kvinnor oftare än män är hänvisade till tillfälliga anställningar, deltidsanställningar och låga löner. Det är anmärkningsvärt att regeringen, trots upprepad kritik på just denna punkt vägrat att justera förslaget så att det åtminstone kan anses neutralt ur jämställdhetssynpunkt.

Även unga och andra med svag förankring på arbetsmarknaden, exempelvis invandrare och personer med långvariga sjukskrivningar bakom sig kommer att drabbas orimligt hårt av regeringens förslag. Höginkomsttagare med stark förankring på arbetsmarknaden och liten risk för arbetslöshet å andra sidan, får se sin trygghet i försäkringen urholkas genom det sänkta taket. Försämringarna riskerar därmed bidra till att den generella välfärden urholkas eftersom fler i denna grupp kommer att anse sig ha allt mindre nytta av den gemensamma försäkringen och i stället söka sig till privata försäkringslösningar.

Sammantaget medför regeringens föreslagna försämringar att arbetslöshetsförsäkringen blir sämre som omställningsförsäkring för hela löntagarkollektivet. Detta i sin tur kan komma att få negativa konsekvenser på hela samhällsekonomin, eftersom den ökade otryggheten riskerar att leda till ett ökat motstånd mot strukturomvandling på arbetsmarknaden.

Följden av regeringens politik kan bli att dels löntagare med små ekonomiska resurser, dels de med minskad nytta av försäkringen väljer att lämna a-kassan. För den förra gruppen innebär det minskad ekonomisk trygghet vid arbetslöshet, medan den senare gruppens avhopp från försäkringen framför allt skulle få allvarliga konsekvenser för systemets finansiering.

Risken är också överhängande att många löntagare lämnar sin fackförening av ekonomiska skäl. En sådan utveckling skulle försvaga fackföreningarna och vanliga löntagares möjligheter att tillvarata sina intressen och rättigheter. På sikt innebär det att maktbalansen på arbetsmarknaden förskjuts till arbetsgivarnas fördel, och att den svenska modellen med relativt jämnstarka parter undermineras.

Fel! Okänt namn

4 Nya regler i lagen om arbetslöshetsförsäkring

Arbetslöshetsförsäkringen ska vara en omställningsförsäkring som ger ekonomisk trygghet under tiden man söker eller utbildar sig för ett nytt arbete. Arbetslöshetsförsäkringen ska också fungera som en gemensam samhällelig försäkring mot att desperation uppstår hos den som förlorar arbetet så att den enskildes otrygghet leder till lönedumpning och därmed en ständig, gemensam otrygghet. Eftersom en generös a-kassa minskar lönekonkurrensen mellan dem som har arbete och de arbetslösa är a-kassan också en löneförsäkring för dem som har arbete. A-kassan är också viktig eftersom den underlättar strukturomvandling på arbetsmarknaden.

För att arbetslöshetsförsäkringen ska fungera på ovan nämnda sätt måste den ge flertalet löntagare en fullgod inkomstrelaterad ersättning vid arbetslöshet. Om allt färre får adekvat ersättning undergrävs försäkringens trovärdighet och de gemensamma systemen försvagas. I dag finns flera begränsningsregler i arbetslöshetsförsäkringen som får en sådan effekt. Ersättningstaket motsvarar i dag en månadsinkomst på 20 075 kr de första hundra ersättningsdagarna och därefter 18 700 kr. Löntagare med löner över taket är underförsäkrade. Detta är redan i dag ett stort problem. Arbetslöshetskassornas samorganisation (SO) visar att bara 52 procent av de arbetslösa som är anslutna till en a-kassa får de stipulerade 80 procenten av sin tidigare inkomst. Det betyder att 48 procent av de arbetslösa är underförsäkrade. Orsaken till denna urholkning av arbetslöshetsförsäkringen är att ersättningen inte följt löneutvecklingen och att taket i försäkringen inte har höjts sedan 2002.

Att många slår i taket hotar också golven i försäkringen. Grupper med höga löner tilläggförsäkrar sig. Därmed uppstår en erosionsrisk för det kollektiva systemet och riskerna övervältras helt på dem med svagast position på arbetsmarknaden.

Regeringens förslag innebär att ännu färre löntagare kommer att få full kompensation från arbetslöshetsförsäkringen. Enligt en rapport från TCO kommer 90 procent av TCO-förbundens medlemmar att vara underförsäkrade om regeringens föreslagna förändringar av a-kassan genomförs. Systemets legitimitet urholkas alltså ytterligare i ett läge då den i stället behöver stärkas.

Vänsterpartiet anser tvärtemot regeringen att fler bör omfattas av försäkringsskyddet, så att rättvisan och legitimiteten i systemet ökar. Vi föreslår därför i stället höjda tak i försäkringen i ett första steg, och därefter också en höjning av den lägsta ersättningsnivån.

Den trygghet som en heltäckande arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomstbortfallsprincipen kan ge, är en del av en progressiv näringspolitik. En relativt hög a-kassa motverkar lönedumpning och ökar samtidigt beredskapen för omställning. Det gör också att arbetstagarnas organisationer, när de tillvaratar medlemmarnas intressen, kan vara positiva till risktagande på andra sätt. Detta lägger grunden för produktivitetsökningar och till ett ekonomiskt vägval, där Sverige konkurrerar med förbättrad produktion med ökat kunskapsinnehåll. Regeringens förslag ingår i ett bredare batteri av åtgärder som har en

annan grundsyn på Sveriges ekonomiska utveckling. Syftet är här att skapa en låglönessmarknad och större samhällsklyftor. Detta är en väg som Vänsterpartiet avvisar.

4.1 Sänkta ersättningsnivåer leder till låglönejobb

Regeringen föreslår en sänkning av taket i arbetslöshetsförsäkringen till 18 700 kr per månad. 80 procent av detta belopp motsvarar en högsta dagpenning om 680 kr per dag eller 14 960 kr per månad i inkomstrelaterad arbetslöshetsförsäkring mellan dag 1 och 200. Vidare föreslår regeringen en sänkning av ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen till 70 procent mellan dag 201 och 300 och 65 procent efter 300 dagar. Därefter ska arbetslösa medverka i en så kallad jobbgaranti som påminner om dagens aktivitetsgaranti. Men enligt regeringens förslag ska det vara obligatoriskt att medverka i jobbgarantin för att vara berättigad till aktivitetsstöd. Personer med försörjningsansvar för barn ska få en 70-procentig arbetslöshetsersättning i maximalt 450 ersättningsdagar. Att på detta sätt koppla rätten till ersättning till familjeförhållanden är ett avsteg från grundprincipen att försäkringen är individuell och kopplad till arbetsinkomsten.

Följden av regeringens planerade försämringar i arbetslöshetsförsäkringen är att arbetslösa kommer att få en väsentligt försämrade levnadsstandard. Enligt Arbetslöshetskassornas samorganisation (SO) kommer 110 000 personer att få sänkt ersättning från 80 till 65 procent redan vid årsskiftet. Det är de långtidsarbetslösa som står långt ifrån arbetsmarknaden och har svårast att komma tillbaka, som på detta sätt drabbas särskilt hårt av regeringens politik. Även barn till långtidsarbetslösa drabbas och ännu fler barn kommer att växa upp i fattigdom. Det är sannolikt att de sänkta ersättningsnivåerna leder till ett ökat behov av försörjningsstöd.

Syftet med sänkta ersättningsnivåer är inte att få fler i arbete – det skapas inte fler riktiga jobb av att människor blir fattigare. Huvudsyftet är att sänka de lägsta lönerna på arbetsmarknaden. Redan i dag får en arbetslös inte tacka nej till ett arbete om det ger 90 procent i lön av det man får ut i ersättning från a-kassan. Det sätter ett slags lägsta nivå på lönerna, som påverkar lönestrukturen också för dem som har jobb. Det finns således ett starkt samband mellan ersättningar från arbetslöshetsförsäkringen och de lägsta lönerna på arbetsmarknaden.

I Moderaternas budgetmotion 2005/06:Fi240 s. 18 står det: ”Högre ersättning i sjukförsäkringen gör det mer lönsamt att inte arbeta. Det driver upp lönekraven och ökar frånvaron, vilket leder till lägre sysselsättning och högre arbetslöshet.” Moderaterna erkänner alltså sambandet mellan ersättningsnivåer i trygghetssystemen och lönenivåer, även om man i den ovan nämnda motionen inte nämner arbetslöshetsersättningen, där sambandet är ännu tydligare. Svenskt Näringsliv, som är positivt till förändringarna i a-kassan, skriver i sitt remissyttrande: ”En hög ersättningsnivå innebär att de arbetslösa dels höjer den lägsta lön de är beredda att arbeta för, dels söker arbete mindre aktivt (eftersom inkomstskillnaden mellan att ha och inte ha arbete minskar).”

Fel! Okänt namn på

Med regeringens politik innebär det att man som arbetslös med maximal ersättning från a-kassan efter 300 dagar kan bli skyldig att ta ett jobb som motsvarar 90 procent av ersättningen, dvs. 13 500 kr i månadslön för heltidsarbete oavsett vad man har tjänat tidigare. För en person som tidigare varit lågavlönad blir det ännu värre. En person som före arbetslöshet har haft en månadslön på 15 000 kr per månad, får efter 300 dagar 65 procent vilket motsvarar 9 750 kr per månad. Med den ersättningen blir arbetslösa skyldiga att acceptera jobb med en lön om 8 775 kr per månad för heltidsarbete. Enligt LO:s lönerapport 2006 är genomsnittslönen för LO-kvinnor 17 500 kr per månad och 20 200 kr per månad för LO-män. Genomsnittslönen för alla arbetare är 19 100 kr per månad. För en LO-kvinna som blir arbetslös blir ersättningen efter 300 dagars arbetslöshet således 11 375 kr per månad, vilket innebär att hon kan tvingas ta ett jobb med 10 200 kr i lön per månad.

De föreslagna sänkningarna av ersättningsnivåerna kommer följaktligen att sätta kraftig press på de lägsta lönerna nedåt. När allt färre klarar sig på ersättningen från a-kassan ökar konkurrensen om de lågavlönade jobben. Då tvingas fackföreningarna bli mer återhållsamma i sina löneanspråk och de lägsta lönerna sjunker. I rapporten *Hur tänker alliansen – vem ska arbeta mer?* från augusti 2006 skriver LO-ekonomerna Dan Andersson och Anna-Kirsti Löfgren:

Alliansens metod är att med obligatorisk a-kassa och sänkta ersättningsnivåer minska fackföreningarnas styrka att hävda kollektivavtalens lägsta lönenivåer. Detta kommer att ge smittoeffekter på andra låglöneområden. Det uppstår låglönemarknader, också för vuxna, med jobb där månadslönen för heltidsarbete kan förväntas ligga mellan 10 000 och 12 000 kronor. Alliansens politik ger knappast en markant ökad sysselsättning. Det uppstår i stället sannolikt starka krafter mot förändringarna på arbetsmarknaden (2006 s. 43).

De lägsta lönerna på arbetsmarknaden återfinns i dag i kvinnodominerade yrken inom vård, omsorg, service och handel, där också många personer med utomeuropeisk bakgrund återfinns. Effekten av regeringens politik riskerar därmed att ytterligare öka de strukturella löneskillnaderna mellan kvinnor och män och mellan infödda och invandrade på arbetsmarknaden.

4.2 Arbetsvillkoret

Regeringen föreslår i proposition 2006/07:15 att det så kallade arbetsvillkoret, dvs. kravet för att vara berättigad till ersättning från a-kassan, i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska skärpas ytterligare från dagens 70 till 80 timmars arbete i månaden i minst 6 månader under en 12-månadersperiod. Regeringen föreslår också att det alternativa arbetsvillkoret skärps. I dag är det alternativa arbetsvillkoret 450 timmars arbete under en sammanhängande period av 6 månader, med minst 45 timmars arbete varje månad. Regeringen föreslår att det alternativa arbetsvillkoret skärps till arbete i minst 480 timmar under en sammanhängande tid av 6 månader och minst 50 timmars arbete varje månad.

Fel! Okänt namn på

Att skärpa arbetsvillkoret är ett steg i fel riktning eftersom det innebär att de visstidsanställda försätts i en ännu mer osäker ställning på arbetsmarknaden. Utvecklingen på arbetsmarknaden har gått mot allt fler tidsbegränsade anställningar. Vänsterpartiet menar att möjligheten att erbjuda tidsbegränsade anställningar bör inskränkas för att öka tryggheten på arbetsmarknaden. Regeringen vill gå i motsatt riktning och föreslår i stället en utökad rätt för arbetsgivarna att anställa på visstid. Mot denna bakgrund innebär regeringens förslag till ändrade arbetsvillkor en politik för kraftigt ökad otrygghet för en stor och växande grupp på arbetsmarknaden.

Även om arbetsrätten förbättras på det sätt som Vänsterpartiet verkar för kommer flera grupper att ha stor rörlighet på arbetsmarknaden på grund av yrkets villkor. Detta gäller t.ex. kulturarbetare, vars möjligheter till trygga fasta anställningar är mycket små. I första hand bör givetvis kulturarbetarnas allmänna villkor förbättras, men så länge som arbetsmarknaden för denna grupp ser ut som den gör måste möjligheten till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen mellan uppdragen garanteras.

Skärpningen av arbetsvillkoret kommer också att drabba deltidsanställda i hög utsträckning. Med ett krav på 70 timmars arbete i månaden finns det en marginal för t.ex. sjukfrånvaro om man jobbar halvtid. Med en skärpning till 80 timmars arbete i månaden försvinner dessa marginaler, och det räcker med att vara frånvarande en dag på grund av sjukdom för att gå miste om sin rätt till ersättning. Det drabbar också deltidsanställda som jobbar inom sektorer där man har lägre normalarbetstid än 40 timmar per vecka, där en tjänst på 50 procent per definition inte räcker för att uppfylla arbetsvillkoret. Med regeringens politik får dessa människor problem att kvalificera sig för ersättning från a-kassan. Att en majoritet av dem som är deltidsanställda är lågavlönade kvinnor gör att regeringens förslag också i denna del slår orimligt hårt mot gruppen kvinnor.

Kvinnor jobbar deltid av olika skäl. Regeringen menar att helheten i politiken kommer att göra det mer lönsamt att gå från deltid till heltid, vilket anses gynna kvinnor särskilt. Man utgår alltså från att marginaleffekter är det enda skälet till att många kvinnor väljer att jobba deltid, vilket är en grov förenkling. Regeringen bortser dessutom helt från det faktum att minst 200 000 personer på den svenska arbetsmarknaden är deltidsarbetslösa, det vill säga de önskar och kan jobba heltid, men arbetsgivaren erbjuder bara deltid. Av dessa är drygt 170 000 kvinnor, nästan samtliga LO-medlemmar med låga löner. Regeringens förslag bidrar därmed även i denna del till att fördjupa redan existerande strukturella orättvisor på arbetsmarknaden.

4.3 Studerandevillkoret

I proposition 2006/07:15 föreslår regeringen att studerandevillkoret i 18 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska slopas. Studerandevillkoret ger i dag arbetssökande personer, som inte är medlemmar i någon a-kassa, rätt till grundbeloppet i arbetslöshetsförsäkringen under förutsättning att de varit inskrivna på arbetsförmedlingen under minst 90 dagar under en period om tio

Fel! Okänt namn på

månader efter avslutade heltidsstudier under minst ett läsår. Under 2005 gav bestämmelsen 38 000 personer, som gått från heltidsstudier till arbetslöshet, rätt till grundbeloppet i arbetslöshetsförsäkringen.

I och med att studerandevillkoret tas bort blir dessa personer utförsäkrade och försatta i en ekonomiskt utsatt situation direkt efter avslutade studier. Redan i dag är det många nytutexaminerade akademiker som har problem att få jobb. Om deras ekonomiska situation förvärras ytterligare riskerar dessutom den sociala snedrekryteringen till högskolan att öka. Studerande bör koncentrera sig på att fullfölja studierna i stället för att oroa sig för sin försörjning.

Borttagandet av studerandevillkoret bidrar också till att underminera akassans betydelse som omställningsförsäkring, eftersom det innebär en större ekonomisk risk att säga upp sig från sitt jobb för att skaffa sig en utbildning. För många arbetsgivare är det ett stort problem att finna personer med rätt kompetens till utlysta tjänster. Det gäller i synnerhet små och medelstora företag. Att regeringen lägger flera förslag som försämrar möjligheten till kompetensutveckling försämrar möjligheten till god matchning och därmed framtidens jobbtillväxt. Vänsterpartiet anser därför att studerandevillkoret bör finnas kvar i arbetslöshetsförsäkringen.

4.4 Den överhoppningsbara tiden

Regeringen föreslår i proposition 2006/07:15 att den överhoppningsbara tiden i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska begränsas från dagens sju år till högst fem år. Den överhoppningsbara tiden möjliggör att man kan behålla sin rätt till inkomstrelaterad ersättning trots en frånvaro från arbetsmarknaden på grund av t.ex. sjukdom, deltagande i arbetsmarknadspolitiskt program, avslutade studier eller föräldraledighet. Genom att den överhoppningsbara tiden förkortas, kommer personer som exempelvis studerar och är föräldralediga under en sexårsperiod att mista sin rätt till ersättning. Även denna del i regeringens förslag kommer att missgynna kvinnor, eftersom kvinnor i genomsnitt tar ut 80 procent av föräldraledigheten. Dessutom blir det problem för de människor som under lång tid vårdat en nära anhörig eller de som råkat ut för en arbetsskada och har behov av rehabilitering. En förkortning av den överhoppningsbara tiden leder till att många människor blir utförsäkrade och försatta i en ekonomiskt utsatt situation.

Vänsterpartiet anser att den överhoppningsbara tiden i 17 a § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring även fortsättningsvis bör vara sju år. Samhället bör uppmuntra personer som är långtidsfrånvarande från arbetsmarknaden och förtidspensionärer att söka sig tillbaka till arbetsmarknaden. För att det ska vara möjligt måste dessa människor ha en ekonomisk trygghet under perioden som de är arbetssökande och står till arbetsmarknadens förfogande. Med en relativt lång överhoppningsbar tid kan även personer med långvarig frånvaro från arbetsmarknaden bli arbetssökande och samtidigt vara garanterade en ekonomisk trygghet.

4.5 Normalarbetstidens beräkning

Regeringen föreslår i proposition 2006/07:15 att normalarbetstiden ska beräknas på den genomsnittliga arbetstiden under en ramtid av tolv månader, i stället för dagens sex månader. Denna del i regeringens förslag slår hårt mot deltidsarbetande och visstidsanställda. I praktiken innebär det att tiden för att kvalificera sig för full inkomstrelaterad försäkring fördubblas. För personer som endast är anställda 6 månader innebär det att man bara får hälften så hög ersättning som i dag. Liksom flera andra delar i förslaget kommer denna regeländring att öka redan existerande strukturella orättvisor på arbetsmarknaden, genom att den främst kommer att drabba kvinnor, unga och utlandsfödda. Vänsterpartiet avvisar därför en förändring av normalarbetstidens beräkning.

5 Nya regler i lagen om arbetslöshetskassor

Regeringen föreslår att allt färre ska få ta del av arbetslöshetsförsäkringen och att ersättningen ska försämras. Regeringen föreslår även att arbetslöshetsförsäkringen ska bli dyrare för den enskilde och därigenom att individen ska bära riskerna för arbetslösheten trots att den är ett gemensamt samhällsproblem som individen inte kan påverka genom sitt eget beteende. Den politik som föreslås i proposition 2006/07:15 och proposition 2006/07:1 vad gäller egenavgifter till a-kassan kommer att få allvarliga fördelningseffekter och leda till växande klyftor mellan hög- och låginkomsttagare. Politiken riskerar vidare att försvaga fackföreningarna och därmed löntagarnas möjligheter att tillvarata sina intressen och rättigheter. Slutligen kommer politiken att urholka legitimiteten för arbetslöshetsförsäkringen och därmed för den generella välfärden.

Regeringen aviserar i proposition 2006/07:15 att man ska återkomma under 2007 med förslag om obligatoriskt medlemskap i a-kassan för alla som förvärvsarbetar.

Det finns många problem med att göra medlemskapet i arbetslöshetsförsäkringen obligatoriskt. Ett problem för arbetarrörelsen är att fackföreningarna och löntagarnas ställning försvagas. Dagens system går ut på att det finns en nära koppling mellan fackföreningen och arbetslöshetskassan. Om medlemskap i a-kassan blir obligatoriskt för att man ska vara berättigad till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen, samtidigt som avgifterna till a-kassan och facket ökar, kommer rimligen många arbetstagare att säga upp sitt medlemskap i fackföreningen av ekonomiska skäl.

Om a-kassan blir obligatorisk upphör den också att vara rekryteringsargument för fackföreningarna. Regeringens försämringar i a-kassan kommer att sätta i gång en ond spiral inom fackföreningsrörelsen. När medlemsantalet minskar kommer antalet lokala fackklubbar att bli färre. Då kommer allt färre i kontakt med fackligt aktiva och förtroendevalda, vilket ytterligare försvårar för rekryteringen av nya medlemmar. Det finns också en rad oklarheter kring

Fel! Okänt namn på

hur det obligatoriska medlemskapet ska administreras, vilka som ska omfattas och vilka merkostnader som följer av ökad administration.

Regeringens politik har en skarp udd riktad mot facklig organisering och därmed arbetstagarnas position på arbetsmarknaden men undviker, liksom under valrörelsen, att presentera de långsiktiga intentionerna med politiken.

5.1 Avgifter till fackförening och arbetslöshetskassa

Regeringen föreslår i proposition 2006/07:1 att avgifterna till a-kassan ska höjas med sammanlagt 14 miljarder kronor 2007. I proposition 2006/07:15 föreslås lagändringar som ska möjliggöra uttag av högre avgifter om sammanlagt 10 miljarder kronor från löntagarna. Utöver de höjda avgifterna avskaffas avdragsrätten för medlemskap i fackförening och a-kassa vilket innebär en besparing om ytterligare 4 miljarder för regeringen. Regeringen ska också avskaffa utjämningsystemet för avgifter mellan arbetslöshetskassor och införa differentierade avgifter.

Förslagen innebär en kraftig överfinansiering av arbetslöshetsförsäkringen. Samtidigt som försäkringen tillförs 10 miljarder kronor år 2007 så sjunker kostnaderna med 8 miljarder kronor. Arbetslöshetsförsäkringen finansieras i dag fullt ut via medlemsavgifter och arbetsgivaravgifter. De höjda avgifterna som regeringen föreslår i proposition 2006/07:15 syftar därför inte till att finansiera försäkringen utan till att beskatta de försäkrade för att sänka andra skatter. Det blir i praktiken a-kassornas uppgift i framtiden att vara skattein- drivare.

Avgiftshöjningen ska inte överstiga 300 kr per månad, men med en a-kasseavgift på 300–400 kr per månad och slopad avdragsrätt kan ett medlemskap i a-kassan komma att kosta 3 600 kr per år. Det innebär nästan en femdubbling från dagens 670 kr per år. Tillsammans med slopad avdragsrätt för fackföreningsavgift innebär det en total kostnad om ca 4 700 kr per år för medlemskap i fackförening och a-kassa.

Heltidsarbetslösa ska inte betala den förhöjda avgiften men däremot ska deltidsarbetslösa göra det. Enligt regeringen ska även den som är arbetslös men får möjlighet att jobba en dag under en månad bli skyldig att betala hela avgiften. Det slår orättvist mot de deltidsarbetslösa och visstidsanställda som trots låga inkomster ska betala lika mycket som heltidsarbetande höginkomsttagare. Minst 200 000 personer är i dag deltidsarbetslösa och en majoritet på ca 170 000 av dem är kvinnor, de flesta i lågavlönade yrken. Eftersom regeringen samtidigt motsätter sig en lagstiftad rätt till heltid, institutionaliserar man här en orättvisa i försäkringen. Regeringens försämringar bidrar alltså även på detta sätt till att öka de strukturella orättvisorna mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden.

5.2 Avgifter påverkar anslutningsgraden i fackförening och a-kassa

Med de föreslagna chockhöjningarna av avgifter kommer sannolikt många medlemmar med låga inkomster att lämna facket. Enligt en Sifundersökning som LO-tidningen beställt överväger var tionde fackföreningsmedlem, mer än 300 000 personer, att lämna facket efter avgiftshöjningen vid årsskiftet. Undersökningen visar att det framför allt är yngre personer och låginkomsttagare som överväger att lämna facket av rent ekonomiska skäl.

Den fackliga anslutningsgraden är hög i Sverige jämfört med andra länder, och en grundförutsättning för att upprätthålla kollektivavtalsmodellen. När regeringen underminerar den höga fackliga anslutningsgraden attackerar man således en grundförutsättning för den fackliga förhandlingsstyrkan, som är en grundsten i den svenska arbetsmarknadsmodellen.

Följden av de höjda avgifterna till a-kassan kan bli att många löntagare även lämnar sin a-kassa. Det gäller framför allt löntagare med små ekonomiska resurser som inte längre anser sig har råd att vara med, och höginkomsttagare med låg risk för arbetslöshet som inte längre ser nyttan av försäkringen.

Näringsdepartementet skriver i rapporten *Arbetslöshetsförsäkringens finansiering – konsekvenser av en ökad avgiftsfinansiering* från augusti 2005: ”Med en ökad avgift blir det alltså fler som väljer att inte försäkra sig eller som försöker att finna egna försäkringslösningar. Följden blir att avgiften måste höjas ännu mer för att nå en önskad intäktseffekt vilket i sin tur medför ytterligare avhopp” (s. 7). I rapporten drar departementet slutsatsen att en höjning av egenavgiften skulle få en rad negativa effekter på arbetslöshetsförsäkringens funktion såsom ökad och avtagande intäktsökning genom minskad anslutning, ökad förekomst av särlösningar, ökad spänning mellan kassor med stora skillnader i arbetslöshetsrisk samt ökad segregering mellan starka och svaga grupper vad avser tillgång till bra inkomstskydd. Slutsatsen i rapporten är sammantaget att höjda avgifter till a-kassan kan leda till minskad legitimitet för hela arbetslöshetsförsäkringen. Att försöka kompensera för dessa problem genom att göra försäkringen obligatorisk är, som resonemanget ovan visar, en tvivelaktig och för fackföreningsrörelsens vidkommande potentiellt förödande strategi.

6 Konsekvenserna av regeringens politik

6.1 Ekonomiska konsekvenser

Med regeringens föreslagna försämringar av a-kassan kommer allt färre att få tillgång till ersättning från försäkringen, och de som får det, får en allt lägre ersättning. Med skärpt arbetsvillkor får visstids- och deltidsanställda problem att kvalificera sig för ersättning från a-kassa. När regeringen avskaffar studerandevillkoret – som 2005 gav 38 000 personer som gått från heltidsstudier

Fel! Okänt namn på

till arbetslöshet rätt till grundbeloppet i a-kassan – kommer också många nyutexaminerade studenter som inte får jobb att förpassas till en ekonomiskt utsatt situation. För de studenter som inte kan bli försörjda av sina familjer återstår möjligheten att söka försörjningsstöd.

Regeringens försämringar kommer att leda till dels minskade skatteintäkter för kommunerna, dels till ett ökat behov av försörjningsstöd, vilket sammantaget riskerar att få allvarliga konsekvenser för kommunernas ekonomi. Svenska Kommunförbundets ordförande Ilmar Reepalu menar att det kan handla om allt från 100-tals miljoner kronor till flera miljarder i ökade kostnader som övervältras på kommunernas budgetar när behovet av försörjningsstöd ökar. Trots detta uppenbara samband har regeringen inte presenterat en ekonomisk konsekvensanalys i detta avseende.

Regeringens politik innebär också ett efterfrågebortfall för dem som redan har små inkomster. Dels direkt genom sänkta ersättningsnivåer, dels på längre sikt genom den ökade pressen nedåt på de lägsta lönerna. Det är inte en särskilt klok politik om målet är att den ekonomiska tillväxten också ska leda till fler jobb. Regeringen har redan i budgetpropositionen visat att den saknar politik för att minska arbetslösheten. Sänkta ersättningar och subventioner av nya låglönemarknader, samtidigt som samhällets rika får stora skattesänkningar, innebär att grupper som har små marginaler och större benägenhet att tillgodose uppdämda konsumtionsbehov får än mindre möjligheter. Medan grupper som de senaste decennierna haft en exceptionellt god inkomst- och förmögenhetsutveckling får mer pengar över till sparande och lyxkonsumtion. Detta är en utveckling som förutom att den ökar klyftorna och orättvisorna i samhället även leder till minskad privatkonsumtion, vilket särskilt kommer att missgynna servicenäringen och dagligvaruhandeln, och i förlängningen verka dämpande på hela den ekonomiska tillväxten.

7 Ärendet och dess beredning

7.1 Remissinstanserna är kritiska

Proposition 2006/07:15 innehåller förslag till genomgripande förändringar i de svenska trygghetssystemen som inte blivit utredda i sedvanlig ordning. Remissinstanserna har fått en orimligt kort tid på sig att skriva remissvar på promemorian om Finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen samt remissvar på ett utkast till propositionen En arbetslöshetsförsäkring för arbete.

Många remissinstanser är kritiska mot att förslagen är dåligt förberedda, att tiden mellan beslut och ikraftträdande är kort samt att regelverket är komplicerat. Nästan samtliga remissinstanser efterfrågar en mer fördjupad analys eller utredning av förslagen. Regeringen har dock valt att inte tillgodose kravet på utredning.

Arbetslöshetskassornas samorganisation menar att regeringens hantering av ärendet är oacceptabel och att förslagen varken är genomlysta eller rätts-säkra. Den menar att det blir svårt att genomföra förändringarna på ett rätts-

säkert sätt redan från och med årsskiftet 2006/2007. Sveriges a-kassor har 3,8 miljoner medlemmar och under 2005 var det 601 000 människor som fick ersättning från a-kassan. SO är kritiskt mot att dessa människor riskerar att inte få en rättssäker hantering av sina ärenden eftersom regeringen har så bråttom. De förändringar som SO inte kan genomföra med teknikstöd fr.o.m. den 1 januari 2007 är samordningen med Försäkringskassan av nya kompensationsnivåer samt avgiftsbefrielse för heltidsarbetslösa. Även Försäkringskassan påpekar i sitt remissvar att ändringarna bör träda i kraft först den 1 juli 2007.

7.2 Betydelsen av regeringens beredning

Regeringsformen 7 kap. 2 § föreskriver att regeringen vid beredning av ärenden ska inhämta upplysningar från berörda myndigheter och sammanslutningar. I det aktuella fallet har de fackliga organisationerna fått en orimligt kort tid på sig att hinna bereda ärendet och uttala sig till regeringen. I en så allvarlig fråga, där utgången av ett förändrat försäkringssystem innebär en betydande ekonomisk förändring för många människor, är det anmärkningsvärt att regeringen inte gett mer tid åt organisationer och myndigheter att bereda ärendet på ett noggrant och metodiskt sätt. I det aktuella fallet blir det extra anmärkningsvärt, eftersom de grupper som löper mycket stor risk att drabbas av implementeringsproblemen är just grupper som har mycket små kontantmarginaler och helt enkelt skulle få extrema problem att klara vardagen om deras inkomster uteblev också kortare tider. Vänsterpartiet har därför anmält regeringen till riksdagens konstitutionsutskott för granskning om ärendets beredning strider mot grundlagen.

Vänsterpartiet har även i motion 2006/07:A346 yrkat att regeringen ska tillsätta en utredning för att bereda de mer genomgripande förändringarna i a-kassan innan förslag lämnas till riksdagen. I en sådan utredning anser vi att alla fackliga centralorganisationer borde få tillfälle att medverka samt att regeringen borde återkomma till riksdagen med konsekvensbeskrivningar av de föreslagna förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen vad gäller socialbidragsutvecklingen, andelen privata tilläggsförsäkringar, ekonomiska effekter ur ett barnperspektiv, effekter på lägsta löner och fördelningseffekter.

I Lagrådets yttrande om promemorian Finansiering av arbetslöshetsförsäkring påpekas att ärendet beretts under en mycket kort tid i Regeringskansliet, och att remissinstanserna haft endast en vecka att yttra sig i ärendet. Lagrådet anser att beredningen får anses godtagbar mot bakgrund av att reformen är att betrakta som ett provisorium i avvaktan på förslag om införande av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Vidare påpekar Lagrådet att remissen saknar ekonomisk konsekvensanalys t.ex. vad gäller ökade utgifter för försörjningsstöd om den avsedda sysselsättningsökningen uteblir. Lagrådet pekar vidare på att tiden för att genomföra förändringarna är anmärkningsvärt kort.

Mot bakgrund av den bristfälliga beredningen av proposition 2006/07:15 vädjar riksdagen till regeringen att i framtiden visa respekt för demokratins spelregler och behandla genomgripande förändringar i sedvanlig ordning

Fel! Okänt namn på

genom utredning med konsekvensanalys samt sedvanligt remissförfarande.
Detta borde riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 1 december 2006

Josefin Brink (v)

Torbjörn Björlund (v)

LiseLotte Olsson (v)

Gunilla Wahlén (v)

Kalle Larsson (v)

Kent Persson (v)

Alice Åström (v)